

Brandstof in Vledderveen

1940 – 1945

Inleiding.

In de periode '40 – '45 was het dorp Vledderveen eigenlijk alleen nog maar het gebied Vledderveen. De school en het kapelletje waren er al wel en daar in de buurt nog ongeveer 8 à 10 huizen. In het totale gebied (ong. 400 ha.) stonden ruim 90 huizen en boerderijen, behoorlijk verspreid en vaak ver van de wegen, die toen ook nog allemaal onverhard waren, b.v. de P.W. Janssenlaan is aan het begin van de 20e eeuw als onverharde weg aangelegd en pas later in de 40-er jaren verhard. Het is goed voor te stellen, hoe die wegen er in de winter uitzagen, karrensporen, modderpaden en diepe plassen, de bereikbaarheid was dus ver te zoeken..

De zo verspreid liggende huizen en boerderijen waren veelal nog kleiner dan de nu nog bekende koloniehuisjes, vaak ook tamelijk bouwvallig. Grootte en ligging hadden ook te maken met de in de 19e eeuw plaats gehad hebbende uittredingen uit het gebied van de Maatschappij van Weldadigheid. Als men er in slaagde om in één nacht tijd een onderkomen te bouwen waarvan de schoorsteen rookte, dan mocht men daar blijven.

In de 18e eeuw is het hoogveen hier afgegraven. Enkele percelen bleven in gebruik als cultuurgrond, daar werden ook de eerste woningen (of wat daar voor door moest gaan) gebouwd. De rest werd weer woeste grond met veel heide en zandverstuivingen. In de loop van de 30-er jaren is men wel (met de Heidemaatschappij en Domeinen) begonnen met grotere ontginningen in het gebied. Dit werk werd uitgevoerd door werklozen (uit het Westen), die in kampen ondergebracht werden (o.a. in Vledder). In de oorlog zijn deze kampen door de Duitsers gebruikt om Joden in te interneren. Deze werkten ook aan de ontginningen.

De bedoeling was, dat het land als landbouwgrond gebruikt zou gaan worden. Sommige percelen bleken achteraf toch niet goed genoeg te zijn en daar is toen bos aangelegd (o.a. zuidoostelijk van de Boergrup). Nu is er eigenlijk meer bos dan toen, ook in de omgeving van de Reeweg.

De crisis van de 30-er jaren heeft in het gebied Vledderveen diepe sporen achtergelaten. Men leefde in bittere armoede, er was geen waterleiding (iedereen had een eigen welput), geen riolering, vrij laat pas de eerste elektriciteit, niemand had een auto. Naast het werk op het eigen, meestal gemengde, bedrijf, denk aan vier tot acht koeien en enige tientallen schapen, moesten velen er werk bijzoeken, vooral om de winter door te komen. Dit werk vond men veelal in de vlechtindustrie van Noordwolde.

Brandstofvoorziening in de oorlog.

Het *afplaggen* was zowel voor als in de oorlog algemeen gebruikelijk. Er was veel heide en eigenlijk iedereen haalde er zijn plaggen om in het potkachtje, meestal de enige warmtebron in een huis, te stoken. Natuurlijk was elk perceel wel eigendom van iets of iemand, maar daar werd niet al te scherp op gelet. Om toch eventuele problemen te voorkomen, gebeurde dat afplaggen vaak 's nachts, met een schep en een kruiwagen. Na enkele jaren was de heide dan weer zodanig aangegroeid, dat er weer geplagd kon worden.

Bij de reeds genoemde ontginningen werkten ook inwoners van Vledderveen. Bij deze ontginningen kwamen *boomstronken of stobben* van enkele kleinere stukjes oorspronkelijk bos of van alleenstaande bomen vrij. Deze werden door de Vledderverners naar huis getransporteerd en daar opgestapeld. De wat oudere kinderen waren dan belast met het klein maken ervan tot brandbare stukken.

Tussen de ontginningen lagen hier en daar nog kleinere stukken, weliswaar in een dunne laag, hoogveen. Daar kon men net een of twee lagen *blauwe turf* uit halen. Ook waren er enkele, overigens kleine plekken, waar gebaggerd werd. Hier werd echt de *turf* met een beugel naar boven gehaald, soms eerst nog in een trog goed doorgestampt met water erbij en dan verspreid op het land om te drogen. Daarna op maat steken, verder drogen en dan naar huis brengen.

Het hierbovenstaande gebeurde allemaal op kleine schaal, vrijwel alleen voor eigen gebruik en soms, althans naar de huidige normen gezien, niet allemaal even legaal, maar de levensomstandigheden waren er naar en "nood breekt wet".

Vrij snel na het begin van de oorlog begon men ook op een meer georganiseerde wijze *turf* te steken in twee poelen, dat waren de Mannespoel (de tegenwoordige ijsbaan van Vledderveen) en de Poel van Gerrit de Vrij (die toen op Boergrub 33 woonde), andere benamingen voor deze poel zijn Molengat en Blauwe Gat. De winning werd hier mogelijk door het plaatsen van twee windmolens, die het waterniveau naar beneden brachten. Daardoor kon men tot enkele meters diep de turf afsteken, dit werd dan op een sleep geschept en dan met een paard naar boven gebracht. Daar werd de turf dan op stapels gezet om te drogen. Dit was zgn. blauwe turf. Dus de genoemde namen van de poelen hebben beide met deze periode te maken.

Het is niet goed meer te achterhalen wie deze winning organiseerde, maar vrijwel alle Vledderverners werkten er aan mee. Een gedeelte van de turf werd verkocht, dat werd dan ter plekke opgehaald door de koper. De turfstekers zelf konden ook kiezen voor beloning in natura en moesten dan zelf de turf naar huis transporteren.

Van dit transporteren is bij velen een bepaalde gebeurtenis in de herinnering blijven hangen. Albert Klaver, een al oudere man, had voor de benodigde trekkracht een os. Hiermede hielp hij ook met het transport van de turf, naast de os lopend en roepend: "Toe maar, ossie, toe maar". Zo ook op een dag kwam hij weer thuis vanaf de poel, lopend naast de os en zijn bekende aanmoediging roepend. Helaas bleek, dat de wagen onderweg losgeraakt was, zonder wagen kwam hij thuis.

Steenkolen werden niet of nauwelijks gebruikt, er was vrijwel niemand die dat kon betalen. Trouwens, men had er ook niet de geschikte kachels of haarden voor, men was ingericht op plaggen, turf en hout.

Slot

In de oorlogsjaren was er voor de Vledderverners eigenlijk geen groot verschil met de jaren ervoor en direct erna. Men leefde in armoede in kleine huisjes of boerderijtjes en zorgde zelf voor de verschillende vormen van brandstof. In dit gebied waren ook geen schokkende oorlogshandelingen, sommigen merkten ook niet eens, dat de stroomvoorziening stagneerde omdat er toch geen aansluiting was. Waterleiding was er ook niet en de wegen waren en bleven onverhard en daardoor 's winters vrijwel onbegaanbaar.

Twee huizen aan de Leemweg (nu Jan Wapstraweg) tijdens de verharding. Deze en veel andere huizen zijn tijdens de ruilverkaveling afgebroken.

Met dank aan W. Hoogeveen en J. Veldhuizen voor informatie, toelichtingen en materiaal.

Piet de Geus